

ΝΕΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΧΡΟΝΟΣ 1 — ΤΕΥΧΟΣ 10-11 — ΑΘΗΝΑ Ιούνιος 1947 — Γραφεία Θεμιστοκλέους 11 — Τιμή φύλλου Δραχ. 500. — ΔΙΕΥΘΥΝΤΕΣ Γ. Μ. ΠΟΛΙΤΑΡΧΗΣ — ΣΤΑΥΡΟΣ ΤΣΑΚΙΡΗΣ

α ΠΟ ΤΟ άλλο ημισφαίριο μας ήρθε μια είδηση και πέρασε σχεδόν ασχολίαστη. Η αμερικάνικη δημοκρατία που φημίζεται σαν ένα «πρότυπο πολίτευμα» άρχισε να κάνει νερά. Και τάβαλε με τον αγαπημένο καλλιτέχνη, το Σαρλώ. Η ελευθερία της σκέψης, που είναι το μεγαλύτερο αγαθό που απόχτησε ο άνθρωπος, ύστερα από σκληρούς αγώνες και θυσίες, άρχισε να θεωρείται σαν κάτι επικίνδυνο. Ο Σαρλώ απειλήθηκε για τις πολιτικές του πεποιθήσεις, ο καλλιτέχνης δε φοβήθηκε, αντίθετα τους τάπε για καλά.

Σαρλώ! Ένα όνομα που δε μας θυμίζει ούτε τους ουρανοξύστες, ούτε τα μεγάλα καράβια που διασχίζουν τις απέραντες θάλασσες, ούτε όλα εκείνα τα καταπληκτικά δημιουργήματά που άνθισαν σε κείνη τη γωνιά της γης, μα έναν καλλιτέχνη που με τα πιο απλά μέσα συγκίνησε ολόκληρες γενιές, σκόρπισε το γέλιο σε φτωχούς και πλούσιους, σε πεινασμένους και χορτάτους. Από τα παιδικά μας χρόνια μας ξαλάφρωνε με τα κόλπα του, με τις οδυνηρές γκριμάτσες του. Εκείνο το γέλιο του Σαρλώ το νιώθαμε πως δεν ήταν γέλιο από χαρά, μα από τον πόνο, το βάρος που πλάκωνε σα βραχνάς τα στήθια μας και μας τυραννούσε. Ο Σαρλώ μας εκπροσωπούσε όλους τους καταδιωγμένους, τους άστεγους, τους αποτυχημένους. Ο Σαρλώ εΐταν το σύμβολο μας.

Και τώρα ύστερα από το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο που η Λεφτεριά έπρεπε να είναι κυρίαρχη παντού και ν' ανοίγει καινούριους δρόμους, στην Αμερική σφυραλατούνται τα καινούργια δεσμά. Και μάλιστα αρχίζουν από τον άκακο Σαρλώ. Τους πειράζει τα νεύρα που ένας άνθρωπος σαν το Σαρλώ δε σκύβει το κεφάλι, δε βουλώνει το στόμα μπροστά στους άρχοντες που φιλοδοξούν να σκλαβώσουν την οικουμένη. Αντίθετα ψηλώνει το ανάστημά του, ανεμίζει το καβουράκι του, σφίγγει τη βίτσά του και γίνεται κήρυκας ξεφωνίζει, διάλαλει πως δεν υποτάσσεται, πως δεν το βουλώνει και μπαίνει στην πρώτη γραμμή για τον αγώνα της ελευθερίας! Μπράβο στο Σαρλώ! Με το παράδειγμα του ξύπνησε μέσα μας καινούρια ορμή, μας εγκαρδίωσε, μας παραστέκει, γίνηκε φλαμπουρο, σημαία για τον αγώνα της ελεύθερης σκέψης για να μην υποταχτεί στα καινούργια δεσμά, να μη γίνει φρένο στην πρόοδο της ανθρωπότητας.

ΣΑΡΛΩ

Άρθρο

του ΣΤ. ΤΣΑΚΙΡΗ

γ ΙΑ ΤΟΥΣ εχθρούς της Ελευθερίας ο Σαρλώ είναι ένας παλιότσος δίχως καμιά καλλιτεχνική αξία, ένας «κλόουν» που σκορπάει το γέλιο κι αποκοιμίζει, για μας είναι ένας υπέροχος καλλιτέχνης που ενσαρκώνει με την άφραστη καλλιτεχνική ιδιοφυΐα τους κημούς και τις αγωνίες του αιώνα μας που όλοι τους ξαίρουμε και τους ζούμε.

Εδώ στη μικρή χώρα γεννήθηκε ένας ποιητής (αργότερα αυτοκτόνησε από αηδία κι απογοήτευση) έγραψε τους προφητικούς στίχους για τη μεγάλη χώρα που σήμερα με τους τρανταγμούς που νιώθει στα θεμέλια της, ξέχασε τι συμβολίζει ο ανδριάντας που είναι στημένος στο λιμάνι της Νέα Υόρκης και τον αντικρύζουν έκθαμποι οι ταξιδιώτες που καταφτάνουν από τα πέρατα του κόσμου.

Λευτεριά, λευτεριά, σχίζει, δαγκάνει τους ουρανούς, το στέμα σου. Το φως σου, χωρίς να καίει, τυφλώνει το λαό σου. Πεταλούδες χρυσές οι Αμερικάνοι, λογαριάζουν πόσα δολλάρια κάνει σήμερα το υπερούσιο μέταλλο σου!

Ο ποιητής το λέει καθαρά «...λευτεριά σχίζει, δαγκάνει...». Κι αυτό ακριβώς το καταλαβαίνουν οι άρχοντες της Αμερικής και προσπαθούν να φιώσουν το στόμα του Σαρλώ, Μα κείνος δε χαμπαρίζει από τέτοια. Δυναμώνει τη φωνή του και σαλπίζει το κήρυγμα για τον αγώνα της παγκόσμιας ελευθερίας. Κι ο σαλπικτής είναι ικανός κι άξιος. Όσοι πιστοί ας τον ακολουθήσουν. Αυτό είναι το επιταχτικό καθήκο που βάζει η εποχή μας στους καλλιτέχνες, ποιητάδες, συγγραφείς μας. Αγώνας για τη λεφτεριά! Ο Σαρλώ από την άλλη άκρη του κόσμου ξεδιπλώνει τη σημαία για να αστραψεί η Λεφτεριά στα πέρατα του κόσμου.

Κι όπως έγινε πάντα μέσα στην ιστορία, η πρόοδο κι η Αλήθεια δε στάθηκε εύκολο να μπουν στο περιθώριο, να γυρίσει πίσω ο τροχός, να βασιλέψει το σκοτάδι κι η αντίδραση. Μα αυτό δεν το καταλαβαίνουν οι μεγιστάνες, οι στυλοβάτες μιάς κοινωνίας που καταρέει. Νομίζουν πως θα τα καταφέρουν να κρατήσουν, να μη εξαφανιστούν. Πόσο γελιούνται. Τόσο το χειρότερο γι αυτούς. Ο Σαρλώ που είναι ένας «τιποτένιος κλόουν» είδε καθαρά την αλλαγή, πιστεύει σ' ένα καλύτερο κόσμο και υψώνει το ανάστημά του καλώντας σε συναγερμό όλους τους φίλους της ελευθερίας.

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ: ΣΤΑΥΡΟΣ ΤΣΑΚΙΡΗΣ — Γ. Μ. ΠΟΛΙΤΑΡΧΗΣ — Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ — ΓΙΑΝΝΑ ΧΡΙΣΤΟΦΗ — ΚΩΣΤΑΣ ΚΥΡΡΗΣ — ΝΙΚΟΣ Γ. ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ — ΚΩΣΤΑΣ ΜΙΡΑΝΑΣ — ΤΖΟΥΛΙΟΣ ΚΑΪΜΗΣ — ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ — ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ

"ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ"

ΝΤΑΝ τα μαύρα χρόνια, Διήγημα του Γ.Μ. ΠΟΛΙΤΑΡΧΗ και ζούσε στις καρδές των ανθρώπων κι εμείς το βλέπαμε να οιμώνει ολοένα και να προσπαθεί να μας γλυτώσει. Όλοι το βλέπαμε και περιμέναμε.

Εμάς μας έδερνε τότες η ανεργία. Σύννεφο σκοτεινό πλανιόταν η δυστυχία και μας έκαμνε άγερη τη ζωή. Οι συνάδερφοι καθόνταν ώρες ολόκληρες έξω από το Ταμείο της Ανεργίας για να τους χτυπήσουν την κάρτα και να πάρουν δέκα δραχμές τη μέρα που φτάναν ίσα ίσα για τέσσερις καφέδες και δυό κουλούρια. Ένα το πρωί και τ' άλλο το μεσημέρι στο καφενείο, που περίμεναν πεινασμένοι κι εξαθλιωμένοι να περάσει κανέν' αφεντικό να τους ζητήσει για μεροκάματο. Παντού, όπου γυριούσαμε βρίσκαμε πόρτες κλειστές, αφεντικά βουβά και σταματημένα πιεστήρια.

Ήτανε μαύρα, σκοτεινά, πολύ σκοτεινά εκείνα τα χρόνια και τα φέρνω ακόμη και τώρα στο νού μου πολλές φορές και βάνω τα χέρια μου για να μην ξαναγυρίσουν.

Εγώ δούλευα σ' ένα υπόγειο. Δέν έκανα βέβαια έξη μεροκάματα τη βδομάδα, όμως δέν τριγυρίζα άνεργος έξω απ' το Ταμείο ούτε έτρωγα τα χρόνια μου στο καφενείο και δέ ζητιάνευα μεροκάματα από τυπογραφείο σε τυπογραφείο.

Το υπόγειο είχε υγρασία. Βρισκόταν βαθιά μέσα στα σπλάχνα της γής σα μιά φυτεμένη κόλαση. Είχε τέσσερα σκαλοπάτια για να φτάσεις στην πόρτα, θάσκιβες για να μπείς μέσα και ύστερα έπρεπε να κατέβεις άλλα δεκατρία σκαλιά για να πατήσεις γής. Τα φάτα άναβαν όλη την ημέρα και τις ώρες που η Εταιρία πάθαινε βλάβη ανάβαμε και κολλούσαμε πάνω στις κάσες-μας παραματιστά, που η κάπνια τους τα σκοτεινία όλα μας γέμιζε μουντζούρα και μας έφερνε στο λαιμό μιά καούρα σα νάχαμε φάει καμμένο λάδι.

Όταν έβρεχε, τα νερά του δρόμου κυλούσαν πάνω στα βρώμικα σκαλιά και φτάναν ως κάτω για ν' ανακαθώθουν με τα νερά της γούρνας που έπλενε ο χαρτοθέτης τις σελίδες που έβγαζε από το πιεστήριο. Τα νερά αυτά ήτανε πηχά ελονοσίας. Μα η βενζίνη που χυόταν άφθονη κάθε τόσο και η ποτάσα που έπλεναν τα στοιχεία για να καθαρίσουν καλά δέν τ' άφινε να αναπυχθεί. Όμως κι άν δέν είχαμε τα κουνούπια, που είχαμε κι απ' αυτά, τα νερά της γούρνας μύριζαν βούρκο όταν τ' άδειάζαν το πρωί και μέχρι τις δέκα ρουφούζαμε τη μυροδιά του φανικού. Δίπλα στη σκάλα, σ' όλο το μήκος της ως την πόρτα σχεδόν, χωρίς να φαίνονται από το δρόμο, γιατί τα σκέπαζε η ανοιχτή πόρτα, ήταν αραδιάσμένα τα κασόνια που πετούσαμε τα σκουπίδια και τα άχρηστα χάρτια που τα μάζευε μ' ευλάβεια ο αρχιεργάτης γιατί τα πουλούσε για λογαριασμό του δυό δραχμές την οκά. Εκεί, μέσα κι έξω από τα υγρά κασόνια, στριφογύριζαν πελώρια ποντίκια, ρίχναν μιά ματιά στα ιδρώμενα πρόσωπα των τυπ γράφων και ξανακρυβόνταν, χωνόνταν στα σάτια χαρτιά και τ' αποφάγια του μεσημεριού Πιράξενο πράγμα. Οι ώρα και νάμπαινες σ' αυτή τη βαθεά καταπαχή, σου χτυπούσε η ζεστή υγρασία το πρόσωπο.

— Θα ψυφήσετε εδώ μέσα, έλεγε κάθε φορά που κατέβαινε ο καφετζής φορτωμένος παγωμένα νερά, λεμονάδες με κίνα και καφέδες. Σας λυπάμαι.

— Να κάνεις τη δουλειά σου, ζώο, του φώναζε ο αρχιεργάτης. Ν αφίνεις τα ποτά και να τσακίζεσαι, βλάκα.

— Καλά καλά, θα με θυμηθήτε εμένα, έκαμνε και ανέβαινε τη σκάλα για να κατέβει πάλι φορτωμένος παγωμένα νερά.

Οι άλλοι δέ μιλούσανε Ποιός είχε όρεξη να μιλήσει μέσα σ' αυτόν το μακρύ τάφο.

Είμαστε ξεχασμένα πλάσματα που περιμέναμε να βουτήξει ένα πελώριο χέρι και να μας σώσει από κεί μέσα. Το ξέραμε, το δυνατό τούτο χέρι υπήρχε

ΒΑΡΕΙΑ, πληχτική ήταν η ατμόσφαιρα. Ακούγαμε το μονότονο βογγητό του πιεστηρίου και παρακολουθούσαμε τις δεσμίδες του χρτιού. Κάθε φορά που ακούγονταν το ξερό πέταγμα-της πάνω στο πιεστήριο, είχε περάσει μισή ώρα. Ήταν πολύ πληχτική η ατμόσφαιρα, αλλά ποιός έδινε σημασία. Εμείς τραβάγαμε τις μέλες με τα δόντια, και κοιτάγαμε πώς θα βγει το μεροκάματο να μη κινδυνεύουν τα παιδιά-μας. Μακάρι να ήταν μοιάχα αυτή η βρωμοκατάσταση μέσα εκεί.

Η δουλειά ήταν σκληρή, κουραστική γιατί ήταν αυτώφορη η ζέστη. Ο αρχιεργάτης έμοιαζε θηριοδαστής. Ανοίγε τα πελώριά του πόδια και δρασκέλιζε τρία τρία τα σκαλιά, ύστερα στεκόταν μπροστά στην ανοιχτή πόρτα, και απλώνοντας τα μακριά-του χέρια άδραζε τις δυό άκρες-της και σκέπαζε το λιγοστόν αγέρα, που κατέβαινε ανακαταμένος με τη σκόνη του ασφαλτοστρωμένου δρόμου. Τον μισούσαμε αυτόν τον αρχιεργάτη. Μπορούσε να κάμει όλες τις βρωμοδουλειές, φτάνει να έβγαζε λεφτά. Ήταν σπιούνος, φωνακλός, βαρούσε τα παιδιά, δέν άκουγε ούτε νόμους, ούτε φοβόταν αστυνομίες, σε πετούσε στο δρόμο με το έτοι θέλω άμα καταλάβαινε πως νιώθεις το τί γίνεται γύρω σου και ύστερα τρέχα να πιάσεις δουλειά ή σαν θές πήγαινε στα υπουργεία να βρείς το δικίο σου Πάγος πολύς και ρετινιόλοδο ήταν στην αστυνομία και τα ξερονήσια χωρούσαν μπόλικους ακόμη.

Έτσι, η βουβαμάρα βασιλευε όλη τη μέρα και μόνο τα βράδια, όταν σχολάγαμε, τραβούσαμε κατά το Ζάππειο για να πάρουμε καθαρόν αγέρα ή καθύμαστε σε κανέ α παγκάκι στην πλατεία Συντάγματος κι εκεί αναλογιζόμαστε την κακοτυχία-μας και την κακοτυχία του τόπου, που ξέραμε ποιά ήταν η αιτία-της και προσπαθούσαμε να της κάψουμε τις ρίζες.

ΟΤΟΥΣ τόπου που κυβερνάει η εκμετάλληση, ο εργάτης είναι ένα ζώο που κάνει ότι συμφέρει στ' αφεντικά. Κι εμείς έτσι, είχαμε δέν είχαμε όρεξη, έπρεπε να μασάμε χαρούμενοι για να μην καταλάβουν πως είμαστε δυσαρεστημένοι. Όμως το πρωί δέν ήθελε κανείς να μπει μέσα. Καθόμαστε στο κεφαλάρι της σκάλας όσο νάρθει η ώρα να πιάσουμε δουλειά κοιτάζοντας ολοένα τα ρολόγια. Κάτι απίστευτο πθάναιναμε. Σα να μας τραβούσε τούτο το μακρόστενο υπόγειο το χωρισμένο στα δυό. Μπροστά, μόλις κατέβαινες από τη σκάλα ήταν το στοιχειοθετήριο και στο βάθος, αφού περνούσες ένα κάστρο, έμπαινες στα πιεστήρια. Εκεί υπήρχε μακρόστενος φεγγίτης που έβλεπε στο ανοιχτό δρόμο και πάνω απ' αυτόν το φεγγίτη ήταν απλωμένη μακρόστενη ταμπέλλα «Καλλιτεχνικών Τυπογραφείων» που φαινόταν από πολύ μακριά. Μόνο αυτό ήταν. Ο καλοκαθαρισμένος φεγγίτης και η καλοζωγραφισμένη επιγραφή. Μόλις όμως δρασκέλιζες την πόρτα και πατούσες το υγρό-του πάτωμα, σου έπιαε το κεφάλι και σε πλημμύριζε βαρεμάρα.

Μέσα κεί ήταν άνθρωποι που πολλές φορές τάχαν πετάξει χάμω και πάλι γύρισαν με σκυμμένο το κεφάλι. Τ' άνεργα συνθετήρια και τα σταματημένα πιεστήρια μας κοιτάζαν σα να είχαν κρύα μάτια και σα να μας κορόιδευαν.

Οι πιο πολλοί από τους συναδέρφους ήταν πρόσφυγες. Είχανε φύγει από τις μακρινές πατρίδες-τους με την ψυχή στο στόμα και σωθήκανε με χίλια βάσανα από το θάνατο. Τα πρώτα χρόνια ζήσανε άγνωστοι στη νέα γή που τους πέταξε γυμνοί, άρρωστους ένα βαπόρι. Μπήκαν στο υπόγειο και δέθηκαν μαζί-του όσο που ήρθαν τα χρόνια της ανεργίας που την κουβάλησε στις πλάτες-του ο κοντόχοντρος διχτάτορας και οι άνθρωποι-του και την πέταξαν σ' αυτόν τον τόπο και βάρανε πάρα πολύ σε τούτο το επάγγελμα, από κείνο το τρομερό βράδυ που οι φλόγες σ' όλες

τις πλατείες χορταίναν την πείνα-τους με τα βιβλία. Και έτσι οι άνθρωποι που ζούσαν απ' αυτό ήταν τώρα αναγκασμένοι να σιγοσβήνουν κρυφά από το Θεό. Τα πρόσωπά-τους είχανε χλωμιάνει και τα μάτια-τους χάσανε τη ζωηράδα-τους κάτω από τ' αναμμένα φώτα όλη τη μέρα.

Συλλογιζόμουν πως όταν περάσει αυτή η ανεργία και θάταν τότε που θα λεφτερονόταν η γή-μας, τού τη δώ η κολασμένη τρύπα θα έκλειε και κεί μέσα θα είχαν μόνιμο κατοικητήριο τα μεγάλα ποντίκια που θα φεύγαν κι αυτά τρομαγμένα μπροστά στην τούση αγριάδα χωρίς τη συντροφιά των ανθρώπων και εμείς θα κάμναμε χρόνια να περάσουμε αυτό το δρόμο σα νάσαι κάτι βρώμικο, τρομερό.

Το ίδιο σκέφτονταν και οι άλλοι και το λέγαμε συχνά μεταξύ-τους.

Μα οι δουλειές δέν άνοιγαν. Ίσα ίσα κοβόνταν. Το μαύρο σύννεφο της δυστυχίας, που μας έκαμνε άγερη τη ζωή, πύκνωσε πολύ τώρα και απλώνονταν παντού προσπαθώντας να πνίξει τους ανθρώπους. Ο πόλεμος ερχόταν και η μυροδιά του έφτανε ως εμάς σαν πνιχτική μυροδιά νοτισμένης γής όταν προηυεται μπόρα. Ο αρχιεργάτης μέρες δέν ήταν στα καλά του. Ανέβαινε και κατέβαινε τις σκάλες διαρκώς, φώναζε με το παραμικρό και έκαμνε παρατηρήσεις χωρίς λόγο για τη δουλειά. Είχε σκοπό να μας απολύσει και το καταλαβαίναμε καλά όσο βλέπαμε πως τα χειρόγραφα και του τελευταίου βιβλίου τελειώναν και οι εκδότες δέν μας δίνανε άλλη δουλειά. Τ' αφεντικό ερχόταν μουτρωμένο και ξανάφευγε αμίλητο. Εμείς όμως είχαμε πάρει την απόφαση-μας. Θα τον κυνηγούσαμε και σα γινόταν ό,τι ήθελε. Περιμέναμε.

Το Σάββατο βράδυ ο αρχιεργάτης σχόλασε τους μισούς.

— Δέν υπάρχουν δουλειές, είπε Πάμε για πόλεμο. Οι εκδότες σταματήσανε. Τί να σας κάνω;

Κάποιος από τους παυμένους αντιμίλησε:

— Δέν μπορείς να μας διώξεις έτσι, ύστερ' από τόσα χρόνια που δουλεύουμε δώ μέσα.

— Δέν μπορώ; Αφού δέν έχω δουλειά; Όσο είχα σας κρατούσα. Αλλά φταίω γώ που δέ σας πέταξα στους δρόμους να κάμω τη δουλειά-μου με τους άνεργους που με παρακαλάνε να κάνουν μεροκάματο. Αυτοί δέ θάταν αχάριστοι σαν κι εσάς ούτε θάχανε δικαίωματα.

— Εμείς θα σε πάμε στο υπουργείο.

— Στο υπουργείο; Περιμένε να σε στείλω εγώ, ούρλιασε, και σηκώνοντας ένα συνθετήριο που βρέθηκε πάνω σ' ένα τραπέζι του καταφέρνει μιά στο κεφάλι. Τα αίματα γέμισαν το άσπρο πρόσωπο.

Ο χτυπημένος συνάδελφος, κρατώντας το κεφάλι προσάθησε ν' ανέβει τα σκαλιά. Κάποιος τον ακολούθησε.

— Στη δουλειά-σου, βρε ζώο, φώναξε ο αρχιεργάτης. Τί φταίω εγώ αφού θέλετε να με καταστρέψετε. Ναρθήτε όλοι τη Δευτέρα να δούμε τί θα γίνει. Εγώ θα τον πάω στο φαρμακείο.

Έτσι συνεχίσαμε λίγες μέρες ακόμη.

ΧΑΜΗΛΩΣΑΝ πολύ τα μαύρα σύννεφα. Ο πόλεμος χτύπησε την πόρτα του Καλλιτεχνικού Τυπογραφείου, μπήκε μέσα, μάζεψε μερικούς βασανισμένους κι έφυγε. Πήρε κι εμένα. Περιπλανηθήκαμε στα βουνά της Αρβανιτιάς και κρατήσαμε τον εγθρό. Μπορεί να μας βασάνιζε ο κοντόχοντρος διχτάτορας και οι άνθρωποι-του. Μπορεί να μας έσπαζε τα κεφάλια ο θηριοδασατής ο αρχεργάτης, που κοιτάζε τους σελιδοθέτες, μετρούσε τις αράδες και τα λάθη και μας έβριζε, κι άς μ'ήν μπορούσαμε να ιδούμε τ' ακίνητα μάτια του εργοδότη που ερχόταν αργά, κατέβαινε αμίλητος τα σκαλιά, έκοβε μιά βόλτα από τη μιά άκρη ως στην άλλη του σκοτεινού εργαστηρίου, έδινε διαταγές στον αρχιεργάτη κι έφευγε, αλλά όλ' αυτά ήταν ένας λογαριασμός ανοιχτός που θ' τον ταχτοποιούσαμε μιά μέρα αργά γλήγορα. Γι' αυτό έπρεπε να το σταματήσουμε αυτό το κατακρύλιμα και τραβήξαμε μπροστά. Μα

ύστερα μας παράτησαν όλοι και ξαναγυρίσαμε με κατεβασμένο το κεφάλι στην Αθήνα. Εγώ δέν ξαναπήγα στο υπόγειο. Τί να έκαμνα πιά μέσα σ' εκείνο το λάκκο που οι στροφές του πιεστηρίου μετρούσαν το χρόνο και η υγρασία σου έπνιγε την ανάσα; Γύρισα σ' άλλες δουλειές μια που οι Ούννοι που πατούσαν με τη βρώμικη μπότα-τους τ' απαλό χόμα της δύστυχης γής-μας συνέχιζαν το έργο του κοντόχοντρο διχτάτορα και της παρέας-του και έμπηγαν κι αυτοί τα γαμψά-τους νύχια στο κορμί-της και οι πηχτές σταγόνες του αιμάτου-της πέφταν πάνω στα κεφάλια-μας και τράντιαζαν τα μυαλά-μας. Περιμέναμε να περάσουν κι αυτές οι πικρές και σκληρές μέρες γιατί το πελώριο χέρι που θα μας τραβούσε από το υπόγειο δουλιάσε τώρα πολύ, και να ξαναπαίωσω το παγωμένο σιδερένιο συνθετήριο, παγωμένο αλλά σύνεργο δουλεάς που χρόνια με κρατούσε στη ζωή και θα με κρατούσε ακόμα για χρόνια χωρίς να τραβώ αυτούς τους ξεφτελισμούς. Έβαλα τα χέρια και τα στήθια-μου να περάσουν γλήγορα αυτές οι βαριές και ηρωικές μέρες που η ζωή-μας έπαιζε κρυφτούλι με το θάνατο. Τόξερα: όταν φτερούγιζαν αυτές οι μέρες, τότε θα ξεκαθάριζε ο ανοιχτός λογαριασμός.

Κοίταξα το γαλάζιο ουρανό. Κατακάθαρος. Η μαύρη ακρίδα που χρόνια μαδούσε την πρασινοστόλιστη γή-μας διώχτηκε άγρια, έγινε μπουχός και πήγε να χωθεί και να λουφάξει μέσα στο Σκοτεινό Δρυμό, απ' όπου είχε ξεκινήσει. Ενίωσα λάφρωμα σ' όλο-μου το κορμί. Τώρα η πατρίδα περνούσε ανάλαφρη στα χέρια-μας, ματωμένη, όμως λευτερωμένη και χωρίς τα γαμψά νύχια του διχτάτορα να της σπαράζουν τις σάρκες. Είχαμε πατηθεί και βουτηχτεί μέσα στο ματωμένο βούρκο πεθαμένα.

Είπα να γυρίσω σε τυπογραφείο. Βρήκα ένα παλιό-μου συνάδερφο. Χρόνια ζήσαμε μαζί την καταφρόνια στο υπόγειο. Τον ρώτησα άν ξέρει για δουλειά.

— Τώρα δουλειές; μου λέει. Φτάνει να μείνει έτσι η κατάσταση και θα φάμε με χρυσά κουτάλια.

— Δε μου λές, στο υπόγειο θα πάμε;

— Το υπόγειο πουλήθηκε λίγο μετά τη μεγάλη πείνα.

— Κι ο θηριοδασατής;

— Δράμα μεγάλο. Εξαθλιώθηκε ολότελα. Γυρνούσε με πρισμένα πόδια στην οδό Αθηνάς και έτρωγε τα σκουπίδια. Έβλεπε τ' αφεντικό που ήταν γιομάτο χιλιάρικα γιατί πουλούσε μηχανήματα και στοιχεία και καθόταν όλη τη μέρα πίσω από την κοφτική και έσπαζε και έτρωγε καρύδια ενώ αυτός πεινούσε και έτρεπε μέσα στο κρύο. Ούτε γύρισε να τον δεί κανείς. Ξάπλωσε στο δρόμο κοντά στα τσαρουχάδικα και τον μάζεψε το καροτσάκι.

— Έτσι ε;

— Καλό ήταν αυτό. Για να μάθουν μερικοί μερικοί πως ότι και να του κάμεις τ' αφεντικού αυτός θα σε κοιτάξει όσο σ' έχει ανάγκη. Όταν σε ξεζουμίσει και δέ θα σε χρειάζεται πιά θα σου δώσει την κλωτσιά. Τον λυπήθηκα τον θηριοδασατή τον αρχιεργάτη γιατί ήταν ένα παραστρατημένο χαμένο κορμί που φοβήθηκε τη ζωή κι η ζωή τον τιμώρησε.

ΠΟΛΛΕΣ φορές συλλογιζόμυα εκείνα τα σκοτεινά χρόνια που κουβαλούσαν την ανεργία και τη δυστυχία. Και σκέφτομαι πως αυτά τα χρόνια της απελπισίας και της αγωνίας θέλουν να φέρουν πίσω οι καινούργιοι αφεντάδες αυτής της γής. Τους σκέφτομαι τους καινούριους αφεντάδες και είναι σα να τους βλέπω να σπρώχνουν μ' όλη-τους τη δύναμη μιά βαρεία ταφόπετρα για να μας κλείσουν πάλι στον σκοτεινό τάφο. Μα είναι αργά. Εμείς βάναυμε χέρια και στήθια να κρατήσουμε τη βαρεία ταφόπετρα να μ'ήν πέσει, γιατί τότες τ' άνεργα συνθετήρια και τα σταματημένα πιεστήρια σα νάχουν κρύα μάτια θα μας κοιτάνε και θα μας κοροϊδεύουν.

Ο ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΣΤΟ ΚΟΛΩΝΑΚΙ

Άρθρο του ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ

ΤΥΧΗ που την είχε αυτός ο Χατζημιχαήλ από τη Μυτιλήνη! Όσο ζούσε, τον παρανόμιζαν οι πατριώτες του «τσολιά», εξ αιτίας της φουστανέλας που εξακολουθούσε να φοράει, κι εξάπαντος δέ θάχαν σπουδαία ιδέα για τη φρονιμάδα του βλέποντας ένα ώριμο άνθρωπο να τριγυρνάει ερημοσπίτης, με χρώματα μέσα στο σελάχι του, έτοιμος να ζωγραφίσει επιφάνειες τοίχων σ' εζοχικά μαγαζιά, καφενεία, ταβέρνες, όπου τύχαινε, αρκεί να τούδιναν την άδεια κι ένα κομμάτι ψωμί ή τουλάχιστο τις μπουγιές που χρειαζόταν. Πέρασε έτσι μιά ανεργία, στερημένη ζωή μεταξύ του γενέθλιου νησιού του και του φιλόξενου Πήλιου, έχοντας για μόνη του περιουσία μιά κασέλα για να φυλάει τις εικόνες και τα χαρτιά απ' όπου αντλούσε τα θέματα της ζωγραφικής του, μὴ αφήνοντας τις απαιτήσεις του να φτασούν παρατέρα απ' τον επιούσιο άρτο, ευχαριστημένος που τον άφηναν να πραγματοποιεί τις φαντασίες του απάνω στα ξένα ντουβάρια. Κι έρχεται τώρα η φήμη, λίγα χρόνια ύστερα από το θάνατό του, να τον εκθειάσει με υπερβολή, σα νάθελε να τον αποζημιώσει για την αφάνεια όλης της ζωής του, αυτόν τον ταπεινό, θεόφτωχο, αγνοημένο φουσταναλά, που είχε περιφέρει τον εαυτό του και τη λούρα του σαν ένας ζωντανός αναχρονισμός ανάμεσα στον πεζό κόσμο ανθρώπων της ανάγκης, ανάδειξαν απ' τα μάγια της τέχνης. Έρχεται η αναγνώριση μεταθανάτια και τον μεταχειρίζεται σα χαϊδεμένο παιδί της, αυτόν τον αγαίρευτο, και τον οδηγεί στις αίθουσες του Βρεταννικού Ινστιτούτου, για να πεσάσει από μπρός του η καλλιέργημένη αριστοκρατία και ν' ακούσει απ' το στόμα της λόγια θαυμασμού, αυτός ο άσημος ως τα χιές που ξεμεράθηκε να τον γνωρίζουν όλοι και να τον συζητούν με το μικρό όνομά του—Θεόφιλο σκέτα, δίχως επώνυμο, σα ν' απαλλοτρίωσε για πάντα την ονομασία σ' αυτόν τον κλάδο, όπως έγινε πριν από αιώνες με το Σωκράτη στη φιλοσοφία, με το Φειδία στη γλυπτική.

Από πού προέρχεται αυτή η ανέλπιστα αλλαγή και ποιά μπορεί να είναι η εξήγησή της; Μήπως ισχύει αληθινά αυτό που λένε και γράφουν μερικοί πως ο τεχνίτης πρέπει να γεράσει ή να πεθάνει πρώτα για να επιβληθεί στους συγχρόνους του; Και μήπως ταξιδεύτηκε ο Θεόφιλος απ' το φιλότεχνο ωστόσο νησί του γιατί, σύμφωνα με μιά άλλη διαδομένη αντίληψη, κανένας προφήτης δεν επιβάλλεται στην πατρίδα του; Είναι, τέλος, άγιος ο καλλιτέχνης μας όλου αυτού του θορύβου που γίνεται γύρω απ' το όνομά του από ειδήμονες και μη; Νά ερωτήματα

που γυρεύουν απάντηση, ζητήματα όπου είναι αναγκαία η συμβολή του καθενός, απ' την άποψη πως όλοι μας αποτελούμε το λεγόμενο κοινό και δικαιούμαστε να έχουμε γνώμη απάνω σε τέτοιες περιπτώσεις.

Η περίπτωση του Θεόφιλου ενδιαφέρει προπάντων γιατί θέτει ακόμα μιά φορά το πρόβλημα της λαϊκής τέχνης με όλα τα σχετικά. Έχουμε έναν τεχνίτη ασπούδαχτο, αυτοδημιούργητο, χωρίς μαθητεία σε σχολές, σπουδές στο εξωτερικό και το λοιπά. Μόνος του έμαθε την τέχνη των χρωμάτων, κοιτάζοντας μόνο έργα των άλλων, ακολουθώντας κατά κύριο λόγο το ένστιχτό του. Και αυτός ο άνθρωπος με τις λιγυρές γνώσεις, με τα μεγάλα κενά έφτασε στο σημείο αν όχι να συναγωνιστεί επιφοβα του αναγνωρισμένους συναδέλφους του, τουλάχιστο να προκαλέσει στα σοβαρά την προσοχή τους, να τους βάλει σε σκέψεις. Τί, έχει ακόμα πέραση η γραμματισμένη στη ζωγραφική; Αυτή η απορία μας γεννιέται από τα ματάματα όταν βλέπουμε πίνακες του Θεόφιλου.

Φαίνεται πως οι σπουδές, η μόρφωση είναι ένας τρόπος, ο κανονικός κι ο πιό συνηθισμένος, για να γίνει κανείς ζωγράφος. Όταν όμως μιά τέτοια ροπή παρουσιαστεί σ' έναν άνθρωπο που στερείται τα τεχνικά εφόδια, και μάλιστα σε κάπως προχωρημένη ηλικία, σαν όψιμη εκδήλωση καλλιτεχνικής ιδιοσυγκρασίας, η κλίση αυτή παρ' όλες τις ελλείψεις έχει τη δυνατότητα να μην καταπνιγεί. Έτσι ο ερασιτέχνης, ακολουθώντας δικά του μονοπάτια, φτάνει συχνά στο ίδιο αποτέλεσμα, καμιά φορά και καλύτερο, με τους πιό ευνοημένους απ' αυτόν συναδέλφους του. Τα παραδείγματα δέ λείπουν. Μου έρχεται στο νού αυτή τη στιγμή τ' όνομα ενός άλλου ασπούδαχτου, του Παλιούρα, που είχε απασχολήσει τον αθηναϊκό τύπο πριν από 15—20 χρόνια, καθώς και το φαινόμενο ενός πασίγνωστου μποέμ, του πολυτεχνίτη Γολέμη, που βάλθηκε στα γεραματά του, στα καλά καθούμενα, να ζωγραφίζει. Θα υπάρχουν και πολλοί άλλοι, άγνωστοι τεχνίτες του λαού, προπαντός αγιογράφοι, αλλά και πλανόδιοι απεικονιστές με αμφίβολη αξία, που κάνουν ωστόσο τη δουλειά τους, για να ξεχαστούν σε λίγον καιρό.

Αυτή την τύχη πρόκειται να χι κι ο Θεόφιλος; Δεν το πιστεύω. Από τις αναλύσεις που τούκαμαν οι τεχνοκρίτες ίσαμε την εντύπωση που άφησε σ' απλούς επισκέπτες της μετά θάνατον έκθεσής του βγαίνει η διαπίστωση, λίγο ως πολύ, πως ο ζωγράφος αυτός με την πρόχειρη κατάρτιση και τα πρωτόγονα μέσα έχει κάθε δικαίωμα να καταλάβει μιά θέση στον περιβολό της τέχνης, αν όχι και να προβληθεί σα μονα-

δική φυσιογνωμία, σαν κορύφωμα της λαϊκής ζωγραφικής. Δεν πρέπει όμως να ξεχνάμε την αφηρημάδα του και τον κύκλο όπου ανήκει από φυσικού του. Αυτό θα μας βοηθήσει να τον τοποθετήσουμε σωστά, έστω κι αν δεν κατέχουμε όσο χρειάζεται τα στοιχεία που θα τον έκριναν οριστικά.

Ο Θεόφιλος, πιστός στην προέλευσή του, ακολουθεί την ελληνική παράδοση που μας κληροδοτήθηκε με τις ζωγραφίες των εκκλησιών και με τις λαϊκές φυλλάδες. Από κεί ξεκινάει, εμπνέεται, παίρνει πολλά θέματά του. Η μυθική Ελλάδα, το Βυζάντιο, ο μεσαιωνικός ελληνισμός, η περίοδος του Εικοσιένα, γίνονται όλα πηγές σ' αυτόν τον ασυναίσθητο μεγαλοϊδεάτη που ζητούσε να αναβιώσει το αρχαίο κλέος και τις νεώτερες παληκαριές, ακόμα και με τη ντυμασιά που φορούσε και που μ' αυτήν ίσως γύρευε να σκεπαστεί η κρυμμένη του μειονεξία. Το γεγονός είναι πως στις παραπάνω συνθέσεις, αντιγραφές το περισσότερο, φυσούσε δική του πνοή και τις ζωντάνευε απρόοπτα με την αφέλειά του. Εκεί όμως που κερδίζει ακέρια τη συμπάθειά μας είναι οι σκηνές του εκ του φυσικού, όπως το μάζωμα των ελιών, το ψάρεμα με την τράτα, ο πανηγυριώτικος χορός, η βλάχα της Καλαμπάκας και άλλα τέτια χαριτωμένα, όπως και προσωπογραφίες καμωμένες με πολύ γούστο και με το ρεαλισμό βέβαια που διακρίνει όλη την τέχνη του. Σ' αυτά τα κομμάτια ο Θεόφιλος μας δίνει όλο το μέτρο της αξίας του, ενώ με το ζωηρό χρωματισμό του, με τους ανεπιτήδευτους τόνους του δίνει κι ένα γερό μάθημα στους ακαδημαϊκούς ζωγράφους που εννοούν να διδάσκονται πιό πολύ απ' τα βιβλία παρά απ' τη φύση. Αξίζει να τονιστεί ιδιαίτερα το θαλασσινό στοιχείο του Θεόφιλου καθώς κι η σύνδεση, η διασταύρωση του αιγαιοπελαγίτικου κόσμου μας με τον αντικρινό της Μικρασίας, που αδερφώνονται στο έργο του πέρα από εθνικισμούς και μισαλλοδοξίες.

Κλείνοντας το σημείωμα θα κά- νουμε ορισμένες παρατηρήσεις ακόμα. Έτσι όπως ξεπρόβαλε ο Θεόφιλος και με τον τρόπο που δημιούργησε, αλάργα απ' τα καθιερωμένα, χρειάστηκε να τον ανακαλύψουν. Κι η ανακάλυψη έγινε από έναν ξενιτεμένο συμπατριώτη του. Δηλαδή ο τοπικισμός έκαμε πάλι το θάμα του. Άραγε θα έμενε άγνωστος ακόμα ο ζωγράφος μας χωρίς τη μεσολάβηση του μυτιληνιού τεχνοκρίτη; Θάθελα να το πιστέψω, αλλά δέ φτάνω ως εκεί. Νομίζω πως η τάση για την υιοθέτηση της λαϊκής τέχνης είναι κάτι το γενικό, σημείο της εποχής μας. Η συγκατάβαση που έδειξε το Κολωνάκι για το έργο του Θεόφιλου έρχεται σα συνέχεια της σκυριανής καρέκλας και του αιγιητικού κανατιού. Είναι ένα απέρριπτο στολίδι που κολακεύει, από αντίδραση άς πούμε, τα εκλεπτυσμένα τους γούστα. Μα ο φτωχός Θεόφιλος δέν προόριζε τις ζωγραφίες του

ΕΛΑΤΕ, ΦΙΛΟΙ ΜΟΥ

Περάστε μες από το δάσο φίλοι μου, να σας ποτίσει η σιωπή το πράσινο, φίλτρο της και να γδυθείτε στάλα—στάλα τον εαυτό σας Βυθιστείτε στο δάσο, άνθρωποι με τις καλές καρδιές κι αφήστε τον τρόπο σας να τον χαϊδέψει η γαλήνη μέσα σ' απέραντο σιωπηλό της χάδι.

Μπλέ και κόκκινες είν' οι σκιές του ήλιου μές στο δάσο κι ατάραχες ψυχές ανοίγουν μάτια γαλανά για να τις αντικρύσετε, ω άνθρωποι! Μπλε και κόκκινες είν' οι σκιές του Αιώνιου που παρατάχτηκε στο δάσο για να σας υποδεχτεί και σταθερά κι ακύμαντα είν' τα μνήματά του.

Καθρεφτιστείτε στις βαθείες ψυχές του δάσου—φίλοι μου. Να δείτε τα κορμιά σας να ψηλώνουν σαν τα έλατα. Να δείτε τα κορμιά σας να γίνονται από έλατα. Αθάνατα και ήρεμα κορμιά, σιωπηλά και δυνατά και ωραία...

Ελάτε να περάσουμε μές απ' το δάσο—φίλοι μου.
ΓΙΑΝΝΑ ΧΡΙΣΤΟΦΗ

ΠΡΟΣΔΟΚΙΑ

Σ' ακαρτεράω περήφανη ν' αστράψεις μές στα σκότη! Πήτε η μορφή σου θα φανεί η αγνή κι ευλογημένη;—Μανούλα μας Ανατολή—μέρα καλή και πρώτη! Σε λούλουδ' ανοιγιάτικα λαμπριάτικα ντυμένη! (Καρό που την προσμένουμε! Πότε και πως θα νάρθει; Λές θε ν' ανοίξουν οι ουρανοί και θα σκιστούν τα νέφη. Και θάματα τα μάτια μας θα ιδούν; Το φρικαλέο αντιβούισμα που τα σκοτάδια στέφει Λες θα γενεί γλυκό υμνολογητό που αγγέλοι να το τραγουδούν;)

Ακούς, ακούς! Πλημμύρισε τη γην αγός πολύς! Προφητικό προμήνυμα της πάλλευκης που λάμπει Ανατολής Ακούς, ακούς! ανοίγουν οι ουρανοί! Κι ω, σκίζονται τα νέφη! Και θεία και ανεκλάλητη μάλαμα και σεντέφι! Κυματιστή, λεβέντισσα κι αχτινοβόλα περισσά Απλώνει φώς παρηγοριάς μεσ' στη θεοσκότεινη βραδιά!

Γελάς κι από το γέλιο σου βλασταίνουνε λουλούδια! Κι αρώματα μηνύματα και θάματα τραγούδια Στέλν' η βουνίσια σου λαλιά στη ματωμένη μας καρδιά...
ΚΩΣΤΑΣ ΚΥΡΡΗΣ

ΦΥΛΑΚΕΣ

Δεν είν' ανθρακωρύχοι π' ατονήσανε, σκυφτοί στα καταχθόνια να βουτάνε λέφτεροι σκλάβοι στα σκοτάδια μάχονται, οι πόνοι τους για λεφτεριές να πάνε.

Ορθά τ' αδέρφια μας κι αλύγιστα Στοιχειώνουνε της προκοπής την πάλη τη λεφτεριά στα πιό ψηλά σηκώνουνε και στη σκλαβιά δε σκύβουν το κεφάλι.

Κι αν απ' το μάτι του φεγγίτη κλεφτοχύνεται Κομμάτι φως και το κελλί πυρώνει έν' άλλο φως γεννοβολάν τα κάτεργα που καίει σαν τους ήλιους και λυτρώνει...

ΝΙΚΟΣ Γ. ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

γι' αυτούς. Τις άφησε αμανάτι και χάρισμα εκεί που τον τάιζαν ψωμί, δηλαδή πάλι στο λαό. Κι αν έβλεπε την υποδοχή που του κάνουν εδώ οι ευρωπαϊσμένοι αστοί, θα μόρφαζε από πίκρα ή περιφρόνηση, ανάλογα με το βαθμό της εξέγερσής του. Θα σκεφτόταν πως, αν αυτοί οι κουβαρντάδες των σαλονιών είχαν πραγματικό ενδιαφέρο για την τέχνη και τους τεχνίτες, δέ θ' άφηναν τόσα ταλέντα που εκδηλώθηκαν έτσι ή αλλιώς να πάνε χαμένα από έλλειψη μέσων ούτε θ' άφηναν αυτόν τον ίδιον να εφευρίσκει μόνος του τη ζωγραφική, βαδίζοντας ψαχουλεύτα στο σκοτάδι, σαν το λαϊκό στιχουργό που παιδεύεται να σουλωτώσει δεκαπεντασύλλαβο, δοκιμάζοντάς τον πρωτόγονα με το αυτί, ενώ τα βιβλιοπωλεία είναι γεμάτα μετρικές και συλλογές.

ΧΑΡΟΥΜΕΝΗ ΓΕΙΤΟΝΙΑ

Έμειναν τα χέρια μας γυμνά δίχως στοργή κι οι καρδιές μας μίλησαν καινούρια γλώσσα. Θα ξεχάσει η νύχτα τη συντροφιά μας στα νυσταγμένα βλέφαρα της σιωπής κι εμείς που ο ύπνος μόνο πληρώνει το μόχθο μας καθώς φυσάει τραμουντάνα στα πανιά μας δε θα γυρίσουμε πίσω! Μια κορδέλλα τρελλής φαντασίας αρμενίζει πάνω σε μια θάλασσα αγουροζυπημένη απ' τα αιώνια σχέδια της χαρούμενης γειτονιάς κι αποξεχνάει στα βότσαλα και τα φύκια της το παρθενικό της χάδι κι όλο λαμπει με τ' αβέβαια χρώματα της χαρούμενης (ραυγής)

μια καινούργια ελπίδα. Ησύχασε δε σε ξεχνάμε στα όνειρα μας μητέρα της πρώτης μας χαράς γύρε το λυπημένο μέτωπο σου να μας χαϊδέψει τα ξενητεμένα χέρια. Ξενύχτησαν τόσες ελπίδες για να σε βρούμε. Μές στη σκιά το αίμα έβαψε τον άσπρο σου χιτώνα

το δικό μας αίμα που δε φοβήθηκε την απειλή κι ούτε το θάνατο! Μονάχα εσένα θάχει συντροφιά για να ταξιδεύουμε με του βοριά το φύσημα, κι η νύχτα θα κοντάψει πάνω στην πλήρη μας μητέρα της πρώτης μας χαράς, και θα βουλιάζει η σκοτεινή της μοίρα καθώς η χαρούμενη θα μας χαμογελάει παντοτεινή τη συντροφιά σου.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΙΡΑΝΑΣ

ΚΑ'ΙΝ ΚΑΙ ΑΒΕΛ

Ο Κάιν και ο Άβελ, αν και ήσαν μόνοι κάτοικοι της γης, δεν ζούσαν όμως σα δυό αγαπημένα αδέρφια.

Η φιλοδοξία και η φιλοκέρδεια φύτρωνε μέσα στην καρδιά τους. Ο Άβελ που ήταν σοφός και μετρίοφρονος έιπε να βρούνε τρόπο συμβιβασμού και του λέει:

—Είμαστε αφέντες όλης της γης. Ας μοιράσουμε τ' αγαθά της και ας χαρεί ο καθένας το μερτικό του.

Ο Κάιν δέχτηκε την πρόταση αυτή και αμέσως μοίρασαν τη γη. Ο Κάιν πήρε τ' ακίνητο της και ο Άβελ τα κινητά της. Και όμως η ζήλεια φώλιαζε μέσα στην καρδιά του Κάιν και δεν τόν άφησε μηδέ στιγμή ήσυχο. Και μια μέρα η ζήλεια έσπρωξε τον Κάιν και φοβερίζει τον αδερφό του.

—Πού πατάνε τα πόδια σου; του λέει. Εσύ πατάς το κτήμα μου. Δε συμφωνήσαμε πως η γη είναι δική μου;

Κι ο Άβελ, που δεν την ανέχεται την προσβολή αυτή ταράχτηκε και του λέει:

—Τάχα τα ρούχα που φοράς δεν είναι από την ακίνητη περιουσία μου; Καθώς συμφωνήσαμε, δεν είναι καμωμένα από το μαλλί του κοπαδιού μου. Και όμως εγώ βλέπεις δεν δίνω σημασία.

Και ο Κάιν τότε εξοργισμένος του λέει: —Δεν ξέρω, πάντως το κτήμα που πατάς είναι δικό μου. Φύγε!

Ο Άβελ ο αφελής φοβάται. φεύγει από τον κάμπο και ανεβαίνει στο λόφο. Ο Κάιν τον κυνηγάει και του λέει πάλι:

—Τι κάνεις αυτού στο λόφο; Δεν είπαμε πως η γης όλη είναι δική μου;

Ο Άβελ αναβαίνει στο βουνό κι ο αδελφός του πάλι τον κυνηγάει και του λέει:

—Τι κάνεις αυτού στο βουνό; Δεν είπαμε πως η γη είναι δική μου;

Και τον σκοτώνει.

ΤΖΟΥΛΙΟΣ ΚΑ'ΙΜΗΣ
(Παράδοση από το Ταλκούθ)

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ

Άρθρο του ΦΩΤΟΥ ΓΙΟΦΥΛΛΗ

(Συνέχεια από το προηγούμενο και τέλος)

ΑΥΤΟ τόκαμαν μαζί-του ή και κατόπι-του, πολλοί άλλοι στην Ελλάδα. Ο «νόμος της σιγής» του Μασωνισμού έκαμε να γραφτούν πολλές ανακρίβειες για τη δράση του Καρβούνη στο Μασωνισμό. Πραγματικά ξέρουμε πως ο εραστής της λευτεριάς και κεί ακολούθησε τιμια το δρόμο-του, μα οι ομιλίες-του είχαν και πολύ μυστικιστικό φόρτο. Στις στοές ο Καρβούνης έφτασε ως τους ανώτατους βαθμούς του Τάγματος και τα τελευταία χρόνια που ήταν εκεί, διωρίστηκε Μεγάλος Επιθεωρητής. Είναι όμως ανακρίβεια πως έγινε ποτέ «Μεγάλος Διδάσκαλος». (Όπως μπορεί κανένας να μάθει από Εγκυκλοπαίδειες, Μεγάλος Διδάσκαλος είναι το διοικητικό αξίωμα του εκλεγμένου προέδρου των μασώνων κάθε χώρας και δεν έχει σχέση με τους βαθμούς του Τάγματος).

Το τελικό πήδημα του Καρβούνη στον Κομμουνισμό τον απομόνωσε σιγά σιγά από τον αστικό τύπο. Άφισε πρώτα την «Εστία» και κατόπι την «Πρωία» και αφοσιώθηκε στον κοινωνικό αγώνα. Στον καιρό της κατοχής ξέρουμε με πόσους κινδύνους αγωνίστηκε για τη λευτεριά, πρώτα στην Αθήνα, κατόπι στο βουνά και τέλος στην Αίγυπτο. Η τελευταία-του σημαντική υπηρέση στον αγώνα του λαού ήταν η μεγάλη-του διαφωτιστική περιοδεία στην Ευρώπη και στην Αμερική. Όλη η ζωή-του στάθηκε ένας αγώνας για τη λευτεριά του λαού. Για τον ίδιο σκοπό θυσιάσε και τις τελευταίες-του δυνάμεις.

Ε, λοιπόν: σύντομα σύντομα—αυτός ήταν ο Νίκος Καρβούνης. Άνθρωπος που όλη τη ζωή-του την αφιέρωσε στον αγώνα για την λευτεριά και για την ανεξαρτησία του ανθρώπου. Από ιππότης με αγνές διαθέσεις έγινε αγωνιστής και ήρωας. Από ουτοπιστής υψώθηκε σε ωφελιμότητα και δραστηριότητα αγωνιστή. Και είμαστε βέβαιοι πως η δράση-του έριξε άφθονο σπόρο στον αγώνα για το ωραίο και το φωτεινό αύριο.

Κλείνοντας το σημείωμα για τον άνθρωπο Καρβούνη, πρέπει να πούμε δυό λόγια και για την ερωτική-του ζωή. Δεν ξέρουμε κανένα ερωτικό-του επεισόδιο στην Αθήνα. Έζησε τάχα ζωή ασκητική, αδιάφορος πάντα για τις γυναίκες; Αυτό φαίνεται. Άν και ο ίδιος διηγήθηκε κάποτε πως σε νεανική ηλικία, πριν έρθει στην Αθήνα, είχαν απαγάγει μίαν υπάλληλο μπίρας στη Ρουμανία και πως αυτό το επεισόδιο τον επότισε απογοητεύσεις...

Β. Ο ΛΟΓΟΤΕΧΝΗΣ

Οι προσπάθειες κ' οι κόποι του Νίκου Καρβούνη αφιερόνταν σε τόσους διαφορετικούς κύκλους δράσης: στη δημοσιογραφία, στην πολιτική, στους πλέμους, στη φιλοσοφία μα και στη λογοτεχνία. Θα εξετάσουμε δώ σύντομα τη λογοτεχνική-του εργασία, που είναι σκορπισμένη μέσα σε διάστημα μισού αιώνα περίπου, με πολλές διακοπές, και χωρίζεται σε πολλές μορφές κ' ειδικότητες. Έχει παρουσιάσει ο Καρβούνης ποιήματα, διηγήματα, πολεμικές και ταξιδιωτικές εντυπώσεις, μασωνικές ομιλίες, μορφωτικές επιφυλλίδες και λογοτεχνικές μεταφράσεις.

Στην ποίηση χάρισε το πρωτόλουβό-του το 1898, δηλαδή το ποιηματάκι «Βασιλόπηττα», που βραβεύτηκε από τη «Διάπλαση των Παιδών». Τότες ήταν ακόμη στη Ρουμανία. Σαν ήρθε στην Αθήνα, δημοσιεύτηκε η «Ρήγισσά»-του στο 187 φύλλο του «Νουμά», το 1906. Τον ίδιο χρόνο δημοσιεύτηκε και ένα πατριωτικό-του ποίημα στο «Χρόνο» του Κωστή Χαϊρόπουλου. Μα ποιά άρμα, ποιά καλοφορμαρισμένα ποιήματα εδημοσίεψε στο περιοδικό «Ηγισώ», που τόβγαζαν δέκα νέοι ποιητές από το Μάη του 1907 ως τον Απρίλη του 1908. Ανάμεσα σε κείνα τα λίγα ποιήματα είναι και το σονέτο-του «Ο μελοθάνατος πολεμιστής». Δίνει σ' αυτό μεγαλόπρεπα τις τελευταίες στιγμές του βαρειολαβωμένου πολεμιστή, που προσμένει άφοβα το Χάρο. Οι λε-

βέντηδες ήρωες τον κρίζουν στα αιώνια λημέρια, κι ας πάει αδάκρυτος, ακήδευτος ασαβάνωτος. Συλλογίζεται όμως:

«Τί κρίζετε τριγύρω-μου, κοράκοι;
Στης νύχτας τη χιλιάστερη μαγεία
Βασιλικός α'ι'τός θα φτερουγίση
Τα χάλκινα τα στήθη-μου να σκίση».

Και το όραμα αυτό του ήρωα πολεμιστή, που πεθαίνει τόγραψε προφητικά, πριν ακόμα ζήσει τους πλέμους και τους άλλους αγώνες για τη λευτεριά.

Κάμποσο καιρό κατόπι ο Καρβούνης δεν έδωσε ροιμή-του. Μα το 1914 στα «Γράμματα» της Αλεξάνδρειας φάνηκε το «Τραγούδι του νικημένου», συνθεμένο από 86 ελεύθερους στίχους. Σ' αυτό, με πλήθος πλούσιες ζωγραφιές, ξετυλίγεται η ψυχική κατάσταση του θλιμμένου νικημένου ιππότη, που η ψυγή του είναι «Βενετιά χαμένη σ' άβυθο πέλαγο, μαρμαρωμένο, νεκρικό»...

Το ποίημα τούτο που είναι το πιο μακρόπνοο ποίημα του Καρβούνη, το θεωρούν σαν το πιό άρτιο και ώριμο. Κατόπι όμως απ' αυτό ο ποιητής δεν ξανάδοσε αρκετά χρόνια ποίημα στη δημοσιότητα. Και πρέπει να σημειωθεί πως «Το τραγούδι του νικημένου» και «Ο μελλοθάνατος πολεμιστής» εξαδημοσιεύτηκαν πολλές φορές σ' ανθολογίες και περιοδικά και σ' αυτά προπάντων ο Καρβούνης χρώστά τη φήμη πούχε για ποιητής.

Μα έδωσε αργότερα ο Καρβούνης και το τραγούδι κείνο, που γίνηκε λαοφιλήτο και δημοτικό. Το 1943, μέσα στον αγώνα της Εθνικής Αντίστασης, εσύνθεσε το περίφημο «Στ' άρματα, στ' άρματα»:

«Βροντάει ο Όλυμπος, αστράφτει η Γκιόνα,
μουγκρίζουν τ' Αγραφα, σειέται η Στερια.
Στ' άρματα, στ' άρματα, μπρος στον αγώνα
για τη χιλιάκριβη τη λευτεριά...»

Οι 16 στίχοι του τραγουδιού τούτου επέρασαν σε δημοτικότητα και σε δράση όλα-του τα πριν ποιήματα. Στάθηκαν στην κορυφή του ποιητικού-του έργου, γιατί ήταν θερμά εμπνευσμένοι κι αναμμένοι από την αγάπη της χιλιάκριβης, της πανανθρώπινης της Λευτεριάς, που στάθηκε ο σκοπός κάθε αγώνα της ζωής-του.

Διηγήματα ο Καρβούνης έχει δημοσιέψει προπάντων σε γιορτινά φύλλα της εφημερίδας «Πρωίας». Δεν είναι πολλά. Όλα μαζί μόλις μπορούν να γεμισουν ένα μικρό τόμο.

Στο φύλλο της 25 Δεκεμβρίου 1931 μπήκε το διηγημά-του «Η μετάνοια του Κεκοιμημένου» από τη σειρά «Παλιές ιστορίες». Μεγάλο 5 στήλες εφημερίδας περίπου. Παρουσιάζει μιά εποχή πάλης του Δεσποτάτου της Ηπειρού και των Φράγκων. Ο Δεσπότης της Ηπει-

ρου για νάχει τη βοήθεια των Φράγκων δίνει τέσσερα κάστρα προίκα στο Φράγκο γαμπρό-του. Μα ο Φράγκος πάει να φάει τα δίκια του νεαρού διαδόχου, όταν ο Δεσπότης πεθαίνει και ν' αρπάξει το Δεσποτάτο. Μα η παντρεμένη κόρη κι ο γιός βλέπουν ξαφνικά το φάντασμα του πεθαμένου πατέρα, που λύνει κάθε συμφωνία και δηλώνει πως μετανοώνει. Λύνονται έτσι τα χέρια του γιού για να χτυπήσει τον άρπαγα Φράγκο. Η διήγηση είναι απλή, μα χλιαρή. Χωρίς νεύρα. Το θέμα ιπποτικό και πατριωτικό. Εγωιστική πάλη για το θρόνο. Δεν φαίνεται ακόμα σ' αυτό καμιά ανθρωπιστική ή σοσιαλιστική ιδέα. Ο Καρβούνης είναι ακόμα ο ουτοπιστής ιππότης της Σχολής των Κοιμημένων...

Δυό χρόνια κατόπι, πάλι στο φύλλο της 25 Δεκεμβρίου της «Πρωίας», δηλαδή του 1933, μπήκε το διηγημά-του «Το ξύπνημα», από τη σειρά «Ιστορίες των ταπεινών». Τέσσερες στήλες και μισή! Εδώ βλέπουμε το ματασκόνη, τη ναυτική μαστορική για το καθαρίσμα των καραβιών. Μέσα στην πόλη της Μπραϊίλας της Ρουμανίας είναι το τοπίο του ποταμιού με τα στέπια. Ένας γέρος ναυτικός κ' ένας νέος καταγίνονται στο ματασκόνη. Έπειτα πάνε για ξεκούρασμα και βλέπουν τα φτωχόπαιδα, που προσπαθούν να κλέψουν λίγο χαλασμένο καλαμπόκι. Ενώ ξετυλίγεται η ηθογραφική εικόνα και η ελεεινότητα της φτώχειας, ένα κοριτσάκι παίρνει λίγο από το αναμμένο καλαμπόκι. Ένας πού το φυλάει χτυπάει το κορίτσι, το ματώνει, το πληγώνει. Η εικόνα αυτή υψώνεται σε σύμβολο στο μυαλό του νέου ναυτικού Γιώργη. Ξυπνάει ο νους του ναύτη. Ο κόσμος του δεν ήταν αδειανός πια: είχαν ένα νόημα σκληρό. Έτσι ο Καρβούνης μπάζει τον αναγνώστη του στον αγώνα για την οικονομική λευτεριά του λαού.

Στην «Πρωία» της 1 του Γενάρη 1934 μπήκε το διηγημα «Κουρσάροι και ψαράδες» (κι' αυτό από τη σειρά «Ιστορίες των ταπεινών»). Λίγο πιο μικρό τούτο, μα πιο ζωηρό και ζωγραφικό από το προηγούμενο. Βρισκόμαστε σ' ένα χωριό στο Δέλτα του Δούναβη, που ζει από την ψαρική. Εκεί ο Μιλάνος είναι ο άρχοντας κ' εκμεταλλευτής, που τρώει χαβιάρι, ενώ ο κόσμος των φτωχών γύρα του τρώει τη μαμαλιγκα. Ένα έγγλεζικο βαπόρι κολλάει στη μπούκα του ποταμιού κι ο πονηρός Μιλάνος συμφωνάει να το ξεκολλήσει, γιατί ξέρει πως σε λίγο θα ξεκολλήσει μόνο του με το γύρισμα του καιρού. Γελάει τους έγγλεζους πως τάχα το ξεκόλλησε και παίρνει αρκετές χρυσές λίρες. Μα φτάνουν και από την πολιτεία οι ειδικοί για να ξεκολλήσουν το βαπορι. Μαθαίνουν τι γίνηκε και πως χάσανε τη δουλειά. Ο Μιλάνος τους περιποιείται με κάθε τρόπο. Εκείνοι όμως στο τέλος του κλέβουν την κόρη. Ο γιός του πάει να εκδικηθεί. Εδώ υπάρχουν αντιθέσεις και εικόνες ζωηρές, που γενάνε άφθονους συλλογισμούς.

Ένα άλλο αξιοσημείωτο διήγημα του Καρβούνη είναι το «Άνθρωποκυνήγι στα βουνά» (από τη σειρά «Δύσκολες στιγμές») Μπήκε στην «Πρωία» της 25 Δεκεμβρίου 1935. Εδώ όμως δεν έχουμε κοινωνική υπόθεση. Η υπόθεση του διηγήματος ξετυλίγεται στη Βόρειο Ήπειρο. Τάχα νάναι ανάμνηση του συγγραφέα από τον αγώνα του 1914; Ο υπολοχαγός Μανώλης διατάχτηκε να ξεπαστρέψει ένα κατάσκοπο. Πέρνει μαζί του και δυό υποξίωματικούς. Ψάχνουν πολύ στα βουνά και σ' ένα χάνι βρίσκουν τον κατάσκοπο. Συλλογίζονται πως αν τον σκοτώσουν θα γινόταν άσκοπη φασαρία, ενώ αυτός, αν ζήσει δε θα βλάψει, γιατί φεύγει από τη Βορ. Ήπειρο πιά... Οι συλλογισμοί τους τους πείθουν να πάθουν το ανθρωποκυνήγι και να τον αφήσουν να φύγει. Πιό αδύνατο το διήγημα αυτό και χωρίς κοινωνικό περιεχόμενο.

Πρέπει να σημειώσουμε πως και τούτα και όλα τ' άλλα διηγήματα του Καρβούνη έχουν μια ωραία

πολύχρωμη δημοτική γλώσσα, μα γενικά μια χαλαρή και πολύλογη αφήγηση.

ΟΙ ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ εντυπώσεις του Καρβούνη και οι ταξιδιωτικές του, που είναι σκορπισμένες σ' εφημερίδες από το 1912 ως το 1946, έχουν κάποια γοργότητα και ζωηρότητα και είναι χαραχτηριστικές. Ό,τι θέλει να πεί ο αφηγητής το λέει καθαρά και χρωματισμένα. Η πρώτη συστηματική σειρά από εντυπώσεις του του πολέμου του 1913, που δημοσιεύτηκε σ' εφημερίδες, εβγήκε και σε βιβλίο στη σειρά των εκδόσεων Γ. Φέξη για τίτλο: «Ο πόλεμος Ελλάδος και Βουλγαρίας». Σε διάφορες εφημερίδες αργότερα μπήκανε ταξιδιωτικές εντυπώσεις κι άλλα αφηγήματα του. Μα μια ώριμη και διαλεχτή σειρά ήταν κι οι τελευταίες εντυπώσεις του από την αποστολή του στην Ευρώπη και την Αμερική, που μπήκανε πέρα στην «Ελεύθερη Ελλάδα». Δυστύχημα είχε που ήτανε συντομες και μείνανε ατελείωτες.

Η σειρά από τις ομιλίες που έκανε ο Καρβούνης στις μασωνικές στοές έχουν και λογοτεχνικό και φιλοσοφικό χαρακτήρα. Ήτανε γραμμένες σε μια απλή καθαρεύουσα. Άλλες είχαν περιεχόμενο αποκρυφιστικό, άλλες φιλοσοφικό, άλλες κοινωνικό, άλλες μιχτό. Τα θέματα του ήταν διάφορα: «Περί του Ίψεν ως μύστου και ως μυσταγωγού», «Περί του μυσταγωγικού έργου του Γκαίτε», «Από τον μακρόκοσμον εις τον μικρόκοσμον» κλπ. Πρέπει εδώ ιδιαίτερα να σημειώσουμε πως η τελευταία του ομιλία σε μασωνική στοά είχε θέμα «Φεουδαρχισμός». Γίνηκε το 1933 και το κοινωνικό της περιεχόμενο υπογράμμισε καθαρά την ανάγκη της κοινωνικής μεταβολής.

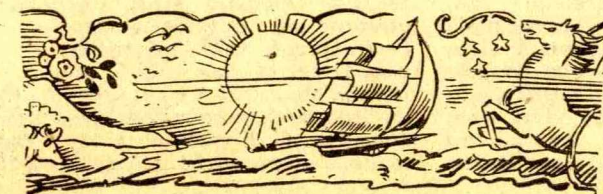
Άλλη λογοτεχνική εργασία του Καρβούνη, μα με σημασία κοινωνική και πολιτική πλατύτερη, είναι κι οι μορφωτικές επιφυλλίδες του που μπήκανε στην «Πρωία». Τέλος έχουμε και τις ποιητικές μεταφράσεις του. Ο Καρβούνης ήξερε καλά αγγλικά και προπάντων από αυτή τη γλώσσα μετάφραζε. Μας έδωσε εξαιρετες μεταφράσεις από το έργο του ανθρωπιστή ποιητή της Αμερικής Γουίτμαν, μα και στίχους του Πόε και του Κίπλικ. Μετάφρασε και ποιήματα του Ινδού Κριναμούρτι, από τ' Αγγλικά, όταν ήταν θεοσοφιστής. Από τα Γαλλικά μετάφρασε στίχους του Μορεάς.

Συχνά ο Καρβούνης κατηγορούσε τους μεταφραστές που δε μένουν πιστοί στο κείμενο, μα βάζουν δικά τους λόγια μέσα. Θυμώμαι που μας έλεγε κάποτε:

—Τι μετάφραση είν' αυτή που έχει κάμει ο Εφταλιώτης του «Κορυδαλού» του Σέλλε; Πιό πολλά δικά του έχει μέσα παρά του Σέλλε'υ. Πάρτε τον πρώτο στίχο. Γράφει «Γειά σου, χαρούμενη ψυχή—πουλί δεν είσαι—γεία-σου...» Έ, λοιπόν: ο Σέλλε'υ δεν έχει ούτε διπλά «γεία-σου», ούτε «ψυχή»... Μπορεί να μεταφραστεί έτσι μονάχα: «Χαίρε χαρωπό πνεύμα, πουλί δεν είσαι». Τ' άλλα τάβαλε ο Εφταλιώτης από την τσέπη του.

Πραγματικά ο Καρβούνης σ' ό,τι μετάφρασε δεν έβαλε «από την τσέπη του». Προσπαθούσε με πολλή πιστότητα να δώσει το κείμενο και μονάχα το κείμενο χωρίς παραγεμίματα. Δυστύχημα όμως είναι που δεν είχε ποτέ αρκετό καιρό περισσευούμενο για να μας δώσει μεταφράσεις του Σέλλε'υ, του Κήτης κι άλλων ποιητών, που αγαπούσε.

Δώσαμε έτσι μια πολύ γενική ιδέα του λογοτεχνικού έργου του Καρβούνη. Μα αναλυτική και συστηματική κριτική μελέτη είναι πολύ δύσκολη, γιατί το έργο του είναι πολύ σκόρπιο και σε χρονικό διάστημα μεγάλο δημοσιεύμενο. Δεν υπάρχει γι αυτό και καμιά βιβλιογραφική εργασία. Ας ευχηθούμε πως θα γίνουν γρήγορα σχετικές προσάθειες. Γιατί το έργο του Καρβούνη αξίζει έναν τέτοιο κόπο.

ΣΧΟΛΙΑ ΚΑΙ ΓΝΩΜΕΣ

Ο ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ δημοσίευσε έκκληση για τη συμφιλίωση στο περιοδικό «Ελεύθερα Γράμματα». Ο μεγάλος μας ποιητής βλέπει όλο τον κίνδυνο που διατρέχει το έθνος μας με την αιματοχυσία που κάθε μέρα μεγαλώνει. Σαλπίζει το κήρυγμα της συμφιλίωσης και συγκινεί κάθε καρδιά ελληνική. Είναι φανερό πως πήραμε τον κατήφορο και βαδίζουμε στην καταστροφή. Ο Σικελιανός ύψωσε τη βροντερή κι επιβλητική φωνή του. Η τσιμια του φωνή, ας γίνει παράδειγμα σ' όλους μας. Η συμφιλίωση είναι ο μόνος δρόμος που πρέπει να ακολουθήσουν οι λογοτέχνες μου. Έτσι μόνο θα έχουν εκπληρώσει ένα από τα βασικά τους καθήκοντα σε μια κρίσιμη περίοδο της πατρίδας μας. Στο δρόμο αυτό βάδισαν ο Σολωμός, ο Κάλβος, ο Βαλαωρίτης, ο Παλαμάς και εξυπνέτησαν την υπόθεση του Λαού μας.

Η ΤΟΥΡΚΙΑ απαγόρευσε την κυκλοφορία του «Νούμερου 7574» του Βενέζη. Το βιβλίο αυτό, είναι από τα διαμάντια του πεζού μας λόγου. Είναι γνωστό το θέμα του βιβλίου: μια έντονη διαμαρτυρία για το πως η Τουρκία είχε μεταχειριστεί τους αιχμαλώτους στον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο. Το περίεργο είναι πως κανένας «εθνικόφρονος» δεν αγανάχτησε με την απαγόρευση αυτή που προσβάλλει το γόητρο της χώρας μας, μα όλοι έκαναν την πάπια. Το περιοδικό μας διαμαρτύρεται και προτείνει στα λογοτεχνικά σωματίδια να υποβάλουν διαμαρτυρίες στην Τουρκική πρεσβεία ζητώντας την ελεύθερη κυκλοφορία των ελληνικών βιβλίων. Η σεβαστή μας Ακαδημία γιατί δεν υψώνει τη φωνή της;

ΕΞΑΝΙΣΤΑΤΑΙ και μ' όλο του το δικίο ο διευθυντής της «Ν. Εστίας» επειδή η λογοτεχνική εκπομπή του Ραδιοφωνικού Σταθμού μας κατάντησε να περιέλθει στον κ. Κουρμούλη. Γιατί του κακοφαίνεται όμως; Το περίφημο λογοτεχνικό «τέταρτο» πάντα κακοποιόταν από τους ευτυχείς κυρίαρχους των ηχητικών κυμάτων. Η μήπως νοστάλγησε την εποχή που είχε κι αυτός το μερίδιο του σ' αυτό το ραβδίσι;

Ο ΙΔΙΟΣ ξιφούληξε απροσδόκητα από τις στήλες του περιοδικού του κατά του Σπ. Μελά, αποκαλύπτοντας πως ο φαταούλας αυτός του τύπου τον πίεσε πολύ — τον κ. Χάρη — για να του βάλει συνεργασία, μα πως αυτός — ο κ. Χάρης — απέφυγε να το κάμει, για να μην εκτεθεί η «Νέα Εστία». Καλά όλα αυτά. Μα δε νομίζει ο κ. Χάρης πως έπρεπε να στρέψει τα βέλη του (αφού τον έπιασε πολεμικό μένος) σε πιο υπολογίσιμο στόχο; Ο Σπύρος Μελάς, της Ακαδημίας Αθηνών, είναι από καιρό ένα πτώμα.

Η ΛΗΜΟΤΙΚΗ γλώσσα βρίσκεται πάλι σε διωγμό. Κανένας δε θα μπορούσε να φανταστεί πως η καθαρεύουσα θα ξαναγυρνούσε στο δημοτικό σκολειό. Κι όμως το υπουργείο της Παιδείας δίχως κανένα δισταγμό προκηρύχνει διγωνισμό για διδαχτικά βιβλία και βάζει για όρο να είναι γραμμένα καθαρεύουσα! Μη χειρότερα. Ο κίνδυνος για τη γλώσσα του λαού είναι μεγάλος. Ο Παλαμάς στα 1907 είχε πει «ο Δημοτικισμός είναι η αρετή μου». Από τότε πέρασαν 40 χρόνια και θα χρειαστεί πάλι από τους λογοτέχνες μας ν' αρχίσει ανάλογος αγώνας. Τα τελευταία μέτρα του υπουργείου είναι αναχρονιστικά, αντεθνικά και γρήγορα θα χρεωκοπήσουν. Οι νεκρές γλώσσες με διατάγματα δεν ανασταίνονται. Το μόνο που θα γίνει είναι να ταλαιπωρηθούν τα παιδιά του λαού με τα ία, ωά και τέττιξ, που δήθεν θα τα μορφώσουν.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Ν. ΠΑΠΑΔΑΚΗ «Ιστορίες δίχως τέλος».

Ο Παπαδάκης είναι νέος. Κάνει καλή αρχή με τα διηγήματά του. Βέβαια από μιάς αρχής δε μας προσφέρει αριστουργήματα, μά η πρώτη συγκεντρωμένη εργασία του μας υπόσχεται πολλά. Η αντίληψη του Παπαδάκη είναι δυνατή και με την κατάλληλη προεργασία και μελέτη θα γίνει ένας καλός διηγηματογράφος. Το «Σανατόριο» είναι το καλύτερο διήγημα του. Εκεί ο τόνος είναι θερμός, έχει κάτι που μας τραβάει, προσφέρει στον αναγνώστη ιστοριο υποβλητικά γραμμένη για το δράμα των ανθρώπων στο σανατόριο. Αν όλα του τα θέματα τα δουλέβε με τόση επιμέλεια, θα είχε γράψει ένα βιβλίο άρτιο.

Η Κατοχή είναι το δύσκολο θέμα που δοκιμάζονται και θα δοκιμαστούν όλοι οι πεζογράφοι μας. Στο διήγημα η «Φωνή του Ήλιου» θα μπορούσε, αν εργαζόταν με περισσότερη επιμονή, να ζωντανέψει με την πρόζα του κάτι που όλοι το ζήσαμε: τις μάχες με τους καταχτητές που έγιναν στους συνοικισμούς. Το θέμα είναι πλούσιο κι όμως ο Π. απέτυχε. Ας ξαναδιαβάσει με προσοχή τη «Φωνή του Ήλιου» και είμαι βέβαιος πως θα με δικαιώσει. Ελπίζω πως ο Π. θα συνεχίσει γράφοντας και θα μας προσφέρει διηγήματα καλά. Το ταλέντο υπάρχει και μάλιστα δυνατό.

ο ο ο

ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΡΔΑΤΟΥ «Η Παλαιά Διαθήκη στο φως της Κριτικής»

Κυκλοφόρησε η νέα επιστημονική εργασία του Γ. Κορδάτου που είναι πρωτότυπη και διαφαίνεται πολλά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο μελετητής της Αγίας Γραφής. Τα επιστημονικά έργα στη γλώσσα μας για την Παλαιά Διαθήκη είναι ελάχιστα. Οι κριτικές παρατηρήσεις και τα δοκουμένα που παραθέτει ο συγγραφέας είναι σημαντικά και συντελούν στο ξεκαθάρισμα πολλών ζητημάτων. Η εποχή των λαών του Ισραήλ είναι για την επιστημηθία θέμα που παρουσιάζει ενδιαφέρον. Ο Κορδάτος είναι ιστορικός ερευνητής με μεγά-

λη και πλατιά μόρφωση και ο μόνος που ήταν ικανός να γράψει για τις κοινωνικές ανακατατάξεις στην εποχή της Παλαιάς Διαθήκης.

Σ. ΤΣ.

Π.Γ. ΚΕΡΑΣΣΩΤΗ «Η Ελλάδα».

Είναι ένα λεύκωμα και μέσα α' αυτό υπάρχει ιστορημένη κι απεικονισμένη ολόκληρη η αιώνα κι ακατάβλητη Ελλάδα. Το ανοίγω και αρχίζω να το ξεφυλλίζω, κοιτάζω τις ζωντανές εικόνες και διαβάζω τις ποιητικώτατα απλά και σταράτα, διατυπωμένες λεζάντες τους και θωρώ την Ελλάδα ολόκληρη να ξαναζώντανε μπροστά μου και να ορθώνεται, κουβαλώντας τριάντα αιώνες στη ράχη της και την ακούω να μου μιλάει για τη δουλειή της, χωρίς κούφους ρητορισμούς, μα με τη γλώσσα της αλήθειας και της ειλικρίνειας και τη φωνή των έργων. Τη θωρώ δουλεύτρα μέσα στους αιώνες και σκέφτομαι πως η Εργάνη Αθηνά δεν πέθανε, είναι αιώνα. Διαβάζω και κοιτώ μες στο βιβλίο να περνάει κάθε λογής καιρούς και δοξαμένους και κατατρεγμένους και δεν τη βλέπω ούτε μια στιγμή ν' αφήνει το πόστο της σα νάχει αποκάμει, μ' αδιάκοπα δουλεύει και ξαναγεννιέται. Κι ενώ γύρα της φεύγουν κι έρχονται πλούσια βασίλεια, αυτή παντα η ίδια μένει δουλεύτρα. Και το λεύκωμα τελειώνει αφού μας έδειξε πως στα χέρια μας τα ίδια κρατούμε την προκοπή μας, τη λευτεριά μας και την επιβίωση του Έθνους μας. Να λοιπόν ένα βιβλίο που με την απλή του γλώσσα έρχεται ν' αγγίξει τις πιο ευαίσθητες χορδές κάθε Έλληνα. Να ένα βιβλίο που έχει θέση σε κάθε σπίτι ελληνικό, είτε αυτό είναι μια καλύβα, είτε μέγαρο.

Το λεύκωμα του κ. Κερασώτη δεν είναι μονάχα μια μεγαλόπνοη ιδέα, τόσο σαν σύλληψη όσο και σαν εκτέλεση. Κατά τη γνώμη μου είναι η πρώτη θετική κι προσφορά του πνευματικού εργατή στο έργο της ανοικοδόμησης.

Ο συγγραφέας του ας είναι βέβαιος πως πρόσφερε κάτι το εξαιρετικό.

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ

ο ο ο

ΓΙΑ ΤΑ βιβλία «Το τραγούδι των πέντε ανέμων» και «Πολεμιστές του Ιβάν» θα γράψουμε στο ερχόμενο.